

Három az egyben – változások a Xenotocák rendszerezésében

2016 is bővelkedett akvarisztikai újdonságokban. Számos, eddig ismeretlen faj került felfedezésre, leírásra, az ichthyológusok szüntelenül ontják az újabbnál újabb ismereteket uszonyos kedvenceinkről. Nincs ez más-hogy a magashegyi fogasponyok világában sem, a tavalyi év ugyanis két új fajt is hozott számunkra!

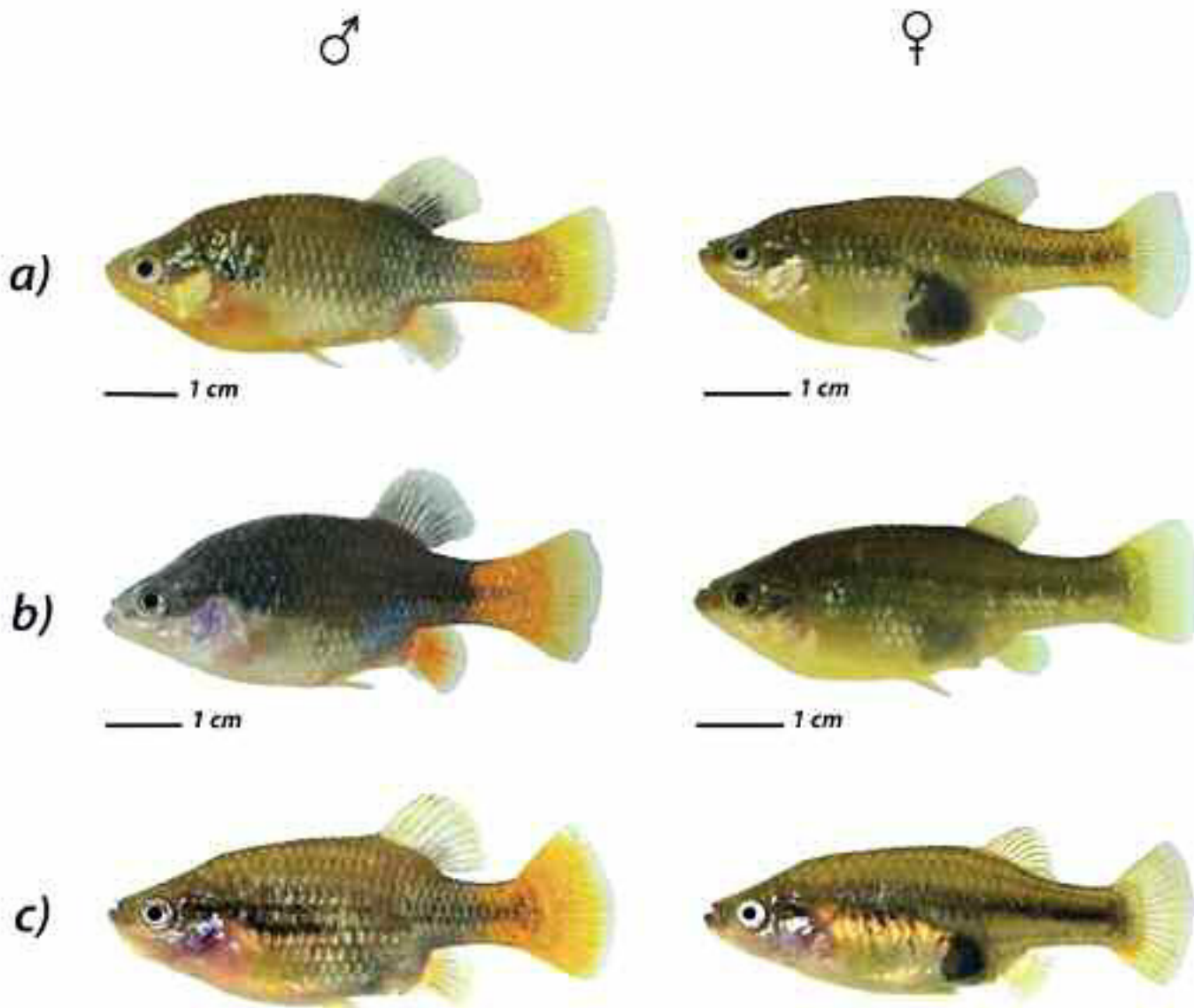
Bizonyára az én cikkeimben is olvasható volt már így, de szinte valamennyi *Goodeidaek*-ről megjelenő cikk, előadás, szakirodalom a fajszámot a „körülbelül negyven” kifejezéssel írja le. Ennek magyarázata az,

hogy ismeretes jó pár olyan faj/variáns, melyeknek rendszertani hovatartozása még nem eldöntött. Egyrészt akadnak újonnan megtalált halak, melyek lehet, hogy csak lokális változatai egy adott fajnak, de akár önálló taxonok is lehetnek; másrészt a már ismert és tenyésztett fajok között is vannak ebből a szempontból problémás esetek (szerzőtől függően szokott például az *Ilyodon* genus fajszáma 2 és 5 között változni).

Az ichthyológusok, taxonómusok dolga annak meghatározása, hogy egy adott populáció önálló faj-e. 2016 novemberé-

ben jelent meg a Zootaxa folyóiratban Omar Domínguez-Domínguez, Dulce María Bernal-Zuniga és Kyle R. Piller tanulmánya, melyben két új *Xenotoca*-faj leírását közölték. Mindkét faj korábban az Eisen fogaspony (*Xenotoca eiseni* – Rutter, 1896) területi variánsának, alfajának számított. Mivel mindkettő e fajhoz tartozott, ezért gondozásuk, tenyésztésük szinte teljesen megegyezik, erről részletesen olvashatnak az Akvárium Magazin 96. számában.

A két új faj a *Xenotoca lyonsi* és *Xenotoca doadioi* nevet kapta.

a) *Xenotoca doadrioi*, Holotype male CPUM-9589 and female from San Sebastian b) *Xenotoca lyonsi*, Holotype male CPUM-959 and female from Tamazula c) *Xenotoca eiseni*, male and female from Compostella population picture by Wolfgang Gessl www.pisces.at

Xenotoca lyonsi

(Lyons fogasponty)

A tanulmány megjelenéséig gyakorlatilag az Eisen fogasponty egy területi variánsának számított, nevezetesen a *Xenotoca eiseni* 'Rio Tamazula' névre hallgatott. Ez elterjedési területét is meglehetősen pontosan jelzi. A Coahuayana folyó folyásterületének endemikus faja, csak a középső-felső szakaszon fordul elő, a Tuxpán és a Tamazula folyókban. Ezek a vizek rendkívül változékonyak, az évszakoknak megfelelően ugyanazon az élőhelyen előfordulhat egészen

gyors és zavaros, majd később meglehetősen lassú és tiszta víz is. Biotópjában megtalálható fajok például a *Xenotoca melanostoma*, *Ilyodon whitei*, *Allodontichthys tamazulae*, *Allodontichthys cf. hubbsi*, *Poecilia butleri* és *Astyanax aeneus*. Sajnos a faunaidegen ponty és nílusi tilápia is megvetette „lábát” már itt is. Lelőhelyének döntő többsége cukornád-ültetvényekkel szegélyezett, és az emberi beavatkozások is károsították populációit, egykori előfordulási helyeinek több mint 60%-áról eltűnt. A fajt a közvetlen kihalás veszélye fenyegeti!

Színezetének tónusa sötétebb, mint a közeli rokon *X. eiseni*é, a hímek háta egészen sötétbarna, hasuk sárgás, majd halványabb kék és sárga szín mutatkozik meg faroktövéükön. A kék szín gyakran felnyúlhat a hátúszóra is. A nőstények is sötétebb barnásszürke tónusúak, gyakran egy hosszanti csík is kialakul testükön. A színezetük egyébként bizonyos határok között változékony lehet. Nevét Dr. John Lyons amerikai ichthyológus után kapta, aki főképp Mexikó halainak (kiváltképp a *Goodeidaek*nek) az elterjedésével, ökológiájával, diverzitásával és fajmegőrzésével foglalkozik.

Xenotoca eiseni Compostela– hím

Xenotoca doadrioi

(San Marcos fogasponty)

A San Marcos fogaspontyot, bár hivatalosan szintén a *X. eiseni* alá sorolták, már jó ideje megkülönböztették, évek óta emlegettek vélhetően külön fajként. Ez, hosszú várakozás után végre be is bizonyosodott, és önálló faji rangra emelkedett. Nevét a spanyolországi Museo Nacional de Ciencias Naturales ichthyológusa, Dr. Ignacio Doadrio után kapta, aki a közép-amerikai halfauna tanulmányozásában ért el kiemelkedő eredményeket.

Küllemét tekintve erős színe-

zetű fogaspontyról van szó, ami viszont az egyértelmű megkülönböztetést lehetővé teszi, az a sötét-feketés szín foltszerű megjelenése a hímek testoldalán. Bár színezete neki is változékony, kiváltképp az életkorral összefüggésben, általában az mondható el, hogy a kopoltyú mögött és a faroktő kezdetén (bár ez utóbbi halványabb) visel egy-egy sötét foltot, köztük teste aranybarna. A kék szín kiterjedése is jelentősebb, jobban felnyúlik a hátán. A faroktő sárga színe a farokúszón is megjelenik, sőt, gyakran még a hal torka is sárgás színt ölt, ezzel rendkívül dekora-

tív megjelenést kölcsönözve neki. A nőstények barnásszürke alapszínűek, faroktövükön alkalmasint kissé sötétebb színű foltokat viselhetnek.

Az Etzatlán régió endemikus faja, legfőbb élőhelyét a kb. 6000 m²-es névadó tó képezi, melyet egy patak táplál. Ezen kívül csak kevés további élőhelye ismert, ilyen például az Almoloya patak. Az arroyo San Marcos és arroyo de la Granja Sahuaripa folyásokból 2006 óta eltűnt, és egy 2015-ös átfogó felmérés során mindkettőt teljesen kiszáradva találták. Rendkívül adaptív faj, számos élőhelyi körülményhez könnyen

Xenotoca sp San Marcos – hím

alkalmazkodik. A San Marcos tó például legmélyebb helyein is max. 3 méteres, aljzata iszapos, vízínövények alig fordulnak elő. Más lelőhelyeken viszont gyorsabb folyású, vízínövényekben gazdagabb az élettere. Sajnos megmaradt populációinak döntő többsége ki van téve a közvetlen vízszennyezésnek, élőhelyük átalakításának (gátépítések, vagy épp fürdőzőhelyek...). Jelenleg három helyen maradt már csak fent, s több mint 50%-át elvesztette egykori élőhelyének. Akárcsak a Lyons fogaspontyot, úgy a *Xenotoca doadrioit* is a közvetlen kihalás veszélye fenyegeti.

Az Akvárium Magazin 106. számában Leslie Dick cikkéből megismerhettük az ESU rendszer működését és értelmét, melyben a *Xenotoca eiseni* faj volt a szerző egyik példája (a cikk még az új fajok leírása előtt íródott). Az ESU rendszer dinamikáját mutatja, hogy az új ismeretek tükrében a *X. eiseni* besorolásait meg kellett változtatni, s mindeközben a rendszer működésében sem keletkezhetett zavar. Az eredeti felosztásban a Xenei1 a Rio Santiago törzset, a Xenei2 a Rio Compostelát, a Xenei3 a Rio Tamazulát, a Xenei4 a Rio Ayuquilát, míg a

Xenei5 a San Marcost jelölte. Ezek közül a Rio Santiagoból, a Rio Compostelából és a Rio Ayuquilából származó halak (Xenei1, Xenei2, Xenei4) továbbra is a *Xenotoca eiseni* fajhoz tartoznak, a Rio Tamazula törzs viszont a *Xenotoca lyonsi*, a San Marcos-i pedig a *Xenotoca doadrioit* fajt jelöli. Így a Xenei3 az ESU kódnévadás szabályai szerint Xenly1-re, míg a Xenei5 Xendo1-re változott.

Szöveg: Liziczai Márk

Fotó: Anton Lamboj,

Wolfgang Gessl (www.pisces.at
az utóbbi szerző honlapja)

Akvárium Magazin

